

Adaylık ve Meclis'te Yenilenme

Faruk Bilir*

1. Giriş

Genellikle siyasi partiler, adaylarının, seçim çevresinde beğenilen ve desteklenebilecek kişiler olmasına özen göstermektedirler. Siyasi partiler, program ve temsil ettikleri siyasi görüşler ile seçmenlerin tercihlerinde önemli rol oynamaktadırlar. Ancak bu, seçmenlerin tercihlerinde, parti adaylarının kişisel özelliklerinin hiç etkili olmadığı veya olamayacağı anlamına gelmez.

Partiler genel seçimlerde yarışacak adaylarının en uygun aday olmasına önem vermektedirler. Partilerin en uygun parlamento adayları ile seçmen karşısına çıkmak istemeleri doğal olarak parlamentonun oluşumunu etkilemektedir. TBMM, her seçim döneminde, hem milletvekilleri, hem de parlamentoda temsil edilen partiler açısından önemli ölçüde yenilenmektedir. Böyle bir yenilenme, yenilerin dinamizmini bir araya getirirken, mevcut birimlerin yeni kadrolara aktarılmasını sağlayan bir mekanizmayı da işletmiş olmaktadır. Meclis için düşük bir yenilenme oranı, yeni kadroların siyaset sahnesinde yer alamaması anlamına gelmektedir. Ortalama olarak parlamentonun yaklaşık üçte ikisi her dönemde yenilenmektedir. Yüksek oranda bir siyasal değişimin ne tür sonuçları ortaya çıkaracağı incelemeye değer

* Doç. Dr., S.Ü. Hukuk Fakültesi Anayasa Hukuku ABD Öğretim Üyesi.
E-posta: farukbilir@hotmail.com

bir konudur.¹ Ancak günümüzde değişimin sayısal boyutundan çok siyasal boyutu öne çıkmıştır. Parlamentodaki değişimin hangi mekanizmalarla belirleneceği hususu, yoğun tartışmalara ve haklı eleştirilere konu olmaktadır.

2. Adaylık

Bir partinin adayları o partinin niteliklerini (demografik, coğrafi ve ideolojik), seçmenlerin gözünde, örgütlenmesinin veya programının yapacağından daha iyi tanımlamasına yardımcı olabilir.² Parlamento adayları seçimlerde ve potansiyel olarak ulusal hükümette bir siyasi partiyi temsil eden yüz ve seslerdir. Hangi adayların parti etiketini taşıyacağını seçme yetkisi verilmiş olan bireyler partinin kamu önündeki görünüşü ve politik istikametinin biçimlendirilmesinde çok önemli bir rol oynamaktadır.³ Partinin adayları partinin düşünceleri kadar önemlidir.

Bazı durumlarda, parti adaylarının kişisel özellikleri, parti tercihi kadar, hatta ondan daha önemli olabilir.⁴ Özellikle de siyasi partiler arasında program, seçmenin önem verdiği konulara ilişkin görüşler ve seçim vaatleri bakımından farklılıklar azaldığı zaman adayların kişisel özellikleri, parti tercihi kadar önem kazanabilecektir.⁵ Adayların kişisel çekicilikleri, seçim çevresinin sorunları karşısındaki duyarlılıkları ve seçim çevresinde milletvekilliği, belediye başkanlığı veya başka görevler dolayısıyla başarılı hizmetler yapmış olmaları seçmenlerin tercihleri açısından önemli olacaktır. Ayrıca, partiler aday belirleme konusundaki kararlarını etkileyen dış ve iç baskılarla karşılaşmaktadır. Dış baskılar adayların seçmenler tarafından ne şekilde değerlendirilecekleri

¹ Erol Tuncer, "Parlamentodaki Değişimin Boyutları",

<http://www.radikal.com.tr/1999/03/06/yazarlar/erotun.html> (Erişim tarihi: 12.06.2005).

² Reuven Y. Hazan, Gideon Rahat, "The Influence of Candidate Selection Methods on Legislatures and Legislators: Theoretical Propositions, Methodological Suggestions and Empirical Evidence", *Journal of Legislative Studies*, Vol. 12, No. 3- 4, September-December 2006, s. 368.

³ Kernell, "Georgia, Candidate Selection and Political Participation", http://sitemaker.umich.edu/comparative.speaker.series/files/georgia_kernell.pdf (Erişim tarihi: 11.11.2006), s. 1- 2.

⁴ Merih Öden, Seçmenlerin "Kişi Tercihi" Açısından Seçim Sistemleri, Ankara, Yetkin Yayınları, 2003, s. 17; Ersin Kalaycıoğlu, Çağdaş Siyasal Bilim Teori Olgu ve Süreçler, İstanbul, Beta Yayınları, 1984, s. 264.

⁵ Öden, s. 17.

ve belirlenen adayların oylarının artışına nasıl etki edeceği gibi konuları içermektedir. Bazı adayların sorun olarak görüldüğü durumlarda, bu adaylar parti tarafından aday gösterilmeyecektir. Ayrıca bir aday adayının geçmiş çalışmaları ve parti örgütündeki aktifliği de önemlidir. Meslekleri veya kamudaki görevleri sonucunda adları bilinen veya toplumun gözü önünde bulunan kişiler adaylık konusunda daha yüksek bir şansa sahip olacaktır.⁶ Ayrıca, siyasi partilerin hem içindeki hem de dışındaki kural ve süreçler, aday belirleme sürecini öngörülebilir ve düzenli bir biçimde yapılandırmaktadır.⁷

Partiler; adaylarda, parti için başarılı çalışma, siyasi yeterlilik, parti bağlılığı ve seçmen desteğini kazanabilme gibi bir takım kriterleri göz önünde bulundurabilirler. Adayları belirleyen kişi, grup veya kongrelerin karşısına birçok aday aday çıkarmakta, ancak bunlar içinden sadece birkaçı aday gösterilebilmektedir. Bu konuda hangi kriterlerin kullanıldığını belirlemek zordur. Genellikle adayların siyasi yeterliliğe göre belirlendiği ileri sürmektedirler. Ancak bu kriter ikna edici değildir çünkü siyasi yeterliliğin değerleri genelde kişisel değerlendirmeleri yansıtmaktadır. Yeterliliğine partinin bir bölümünce büyük saygı gösterilen bir şahıs diğerleri tarafından sıradan görülebilmektedir. Bu konuda sadece tek bir kriterin belirleyici olmasından ziyade birden fazla kriterin etkili olduğunu söylemek mümkündür. Seçimlerde aday olarak gösterilenler için ileri sürülen gerekçelere yakından bakıldığında, aday belirlemede en önemli aracın grup temsili veya liste dengeleme sistemi olduğu görülmektedir.⁸

Siyasi partiler bir seçim çevresinde sürekli olarak oy sayısını ve seçmen desteğini artırmayı düşüneceklerdir. Bu amaç için, en uygun adaylarla seçmenlerin karşısına çıkmak isteyeceklerdir. Çünkü seçim çevresinde en uygun adaylarla seçim yarışına katılmak en iyi sonuçları elde etmek için önemlidir.

⁶ Julie Ballington, "Strengthening Internal Political Party Democracy: Candidate Recruitment from a Gender Perspective", <http://www.idea.int/gender/upload/JB%20-%20WMD%20PP.pdf> (Erişim tarihi:26.06.2006).

⁷ Paul Pennings, "The Consequences of Candidate Selection for Policy-Making in Western Europe", <http://www.essex.ac.uk/ecpr/events/jointsessions/paperarchive/mannheim/w2/pennings.pdf> (Erişim tarihi:12.09.2006), s. 1.

⁸ Henry Valen, "Norway: Decentralization And Group Representation", *Candidate Selection in Comparative Perspective: The Secret Garden of Politics*, Ed. Michael Gallagher, Michael Marsh, London, Sage Publications, 1988, s. 218.

Bir seçim çevresinde öne çıkan kişisel özellikler çok çeşitli olabilir. Dürüstlük, güvenilirlik, daha önce başarılı hizmet yapmış olmak, kişisel çekicilik, özdeşleşme,⁹ ün ve şöhret sahibi olmak gibi. Şüphesiz bu konuda zengin ve servet sahibi olmak da önemli bir özelliktir. Seçim çevresinin etnik yapısı da adayların kişisel özelliklerini ön plana çıkaracaktır. Seçim çevresi ile iş-doğum-aile bağları ile ilişkili olmak da önemlidir. Özellikle partiler açısından, parti içerisinde çalışmış olmak da önemli bir avantaj olmaktadır. Çünkü bu kişiler parti yöneticileri ve parti üyeleri tarafından yakından tanınan kişilerdir.¹⁰

Bazı partiler ünlü kişileri, bazı partiler uzman veya mesleğinde saygın kişileri, bazıları da nüfuzlu (özellikle servet sahibi) kişileri aday olarak önerebilirler. Genelde eğitim ve meslek sahibi olmak daha önemli kabul edilmektedir. Çünkü eğitim ve mesleğin kişinin siyasi toplumsallaşmasında önemli rollerinin olduğu düşünülmektedir.¹¹ Günümüzde rağbet edilen aday tipleri arasında popüler kişilerin (özellikle sanatçıların) ve bürokratların ön plana çıktığını görmekteyiz. Bazı partiler aday belirlemede seçim coğrafyasının özellikleriyle uyumlu kişisel özelliklere önem verebilmektedirler. Yani seçim bölgesinin sosyo-ekonomik ve kültürel özellikleri dikkate alınarak aday belirleme söz konusu olabilir.¹²

Kadın adaylar, siyasi partiler tarafından çok fazla tercih edilmemektedir. Kadınlar için, kadınların temsilini teminat altına alan yerleşik kuralları bünyesinde taşıyan sistemler büyük bir avantaja sahiptir.¹³ Siyasi kültür de kadınların seçimlerdeki adaylıkları üzerinde etkili olmaktadır.¹⁴ Belirtmek gerekir ki, siyasi hayat, kadınları da çok yakından ilgilendiren çeşitli sorunlarla

⁹ Özdeşleşme, seçmenlerin kişilik özellikleri, toplumsal sınıf ya da inançları açısından adayla benzer özelliklere sahip oldukları inancına dayanır, Ferruh Uztuğ, Siyasal Marka Seçim Kampanyaları ve Aday İmajı, Ankara, Media Cat Yayınları, 1999, s. 145.

¹⁰ Oya Araslı, Adaylık Kavramı ve Türkiye’de Milletvekilliği Adaylığı, Ankara, A.Ü. Hukuk Fakültesi Yayınları, 1972, s. 66.

¹¹ Mehmet Turhan, Siyaset ve Anayasa, Ankara Gündoğan Yayınları, 1995, s. 84.

¹² Ali Yaşar Sarıbay, 99 Soruda Siyasi Partiler, İstanbul, Radikal, 1997, s. 78- 79.

¹³ Richard Matland, “Explaining Women’s Representation: The Role of Legislative Recruitment & Electoral Systems”,

http://www.un.org/womenwatch/daw/egm/eql-men/docs/EP.4_Matland.pdf. (Erişim tarihi: 04.06.2006), s. 3; Ballington,

<http://www.idea.int/gender/upload/IB%20-%20WMD%20PP.pdf> (Erişim tarihi: 26.06.2006).

¹⁴ Richard L Fok, Zoe M Oxley, “Gender Stereotyping in State Executive Elections: Candidate Selection and Success”, The Journal of Politics, Vol. 65, No. 3, August 2003, s. 840- 841.

doludur. Siyasi partilerde kadınlar, politikayı belirleyen kademelerde değil, partiye destek veren, yan-destek kuruluş olarak örgütlenmiş kadın kollarında yoğunlaşmıştır.¹⁵ Ülkemizde seçmenlerin yarısının kadın olduğu gerçeği karşısında, siyasi partilerin bu durumu göz ardı ettiklerini söylemek mümkün değildir. Ancak ülkemizde, siyasi partiler aday adayları arasında kadınlara çok fazla yer vermeksizin, kadın seçmenlere yönelmektedirler. Genelde siyasi partiler de çok az bölgede, seçilebilecek yerlerde kadın adaylara yer vermekte, diğer kadın adaylar ise, kadın seçmenlere yönelmekte, aday listelerini doldurmaktadır. Genelde pek çok partide cinsiyet dengesizliğine dikkat çekilmekte ve bunun dengelenmesi için önerilerde bulunmaktadır. Gösterilen tepkiler sonucu pek çok parti merkezi kontrol ile dengesizliğe müdahale etmeye çalışmaktadır.

Adaylıkta en iyi deneyim türü, vekillik görevinde bulunmaktır. Neredeyse her ülkede vekillik görevinde bulunan bireylerin, diğer adaylar grubuna oranla seçilebilme şansı daha yüksektir. Amerika Birleşik Devletleri'nde bile vekillik görevinde bulunan bireyler ön seçimlerde nadiren yenilgiye uğrarlar. Birkaç ülkede vekillik görevinde bulunan bireyin seçilememiş olması, çoğu zaman hayretle karşılanmaktadır. Bu bireylerin genelde parti içerisinde örgütsel tabanı vardır ve böylece tekrar seçilebilmelerini garanti altına alabilirler. Vekillik görevinde bulunan kişilerin görevde bulunmayan kişilere göre avantajları daha yüksektir ve bunlar belli bir çekicilik derecesine sahiptir. Dahası, seçim sisteminin seçmenlerin adaylar kadar partiler için oy kullanmalarını gerektirdiği veya izin verdiği ülkelerde, vekillik görevinde bulunan bir bireyin yeniden vekil olmak için bireysel bir yetkiyi edindiği söylenebilir. Ayrıca görevde bulunan vekillerin tekrar seçilmeleri seçim sisteminin onlara sağladığı bir avantajdan da kaynaklanıyor olabilir. Özellikle seçmenlerin parti tercihinin ön planda olduğu seçim sistemlerinde durum böyledir. Bununla beraber, vekillik görevinde bulunma durumu bazen yeniden seçilmeye engel olabilir. Bazı durumlarda partiler ve seçmenler vekillik görevinde bulunan çoğu bireyleri seçmemeyi tercih edebilirler.¹⁶ Bunun çeşitli nedenleri olabilir ancak en

¹⁵ Ayşegül Yaraman, Türkiye'de Kadınların Siyasal Temsili, İstanbul, Bağlam Yayınları, 1999, s. 25.

¹⁶ Michael Gallagher, "Introduction", Candidate Selection in Comparative Perspective: The Secret Garden of Politics, Ed. Michael Gallagher, Michael Marsh, London, Sage Publications, 1988, s. 248.

önemli nedenin üst üste aynı kişilerin bu görevi üstlenmesinin olumsuz sonuçları ve partinin vekillerinde değişim ihtiyacı olabileceğini söylemek mümkündür.

3. Meclis'te Yenilenme

Partiler genel seçimlerde yarışacak adaylarının en uygun aday olmasına önem vermektedirler. Partilerin en uygun parlamento adayları ile seçmen karşısına çıkmak istemeleri doğal olarak parlamentonun oluşumunu etkilemektedir. Seçmen karşısına yeni adaylarla çıkmak doğal olarak yenilenme oranını yükseltecektir. Özellikle parlamentoda yeni partilerin yer alması da yenilenme oranını yükseltecektir. Örneğin 2002 seçimlerinde Adalet ve Kalkınma Partisi'nin parlamentoda ilk kez temsil edilmesi ve aldığı oy oranı değişim oranının yüzde 90 olmasına neden olmuştur.

TBMM, her seçim döneminde, hem milletvekilleri, hem de parlamento da temsil edilen partiler açısından önemli ölçüde yenilenmektedir. Böyle bir yenilenme, yenilerin dinamizmini bir araya getirirken, mevcut birikimlerin yeni kadrolara aktarılmasını sağlayan bir mekanizmayı da işletmiş olmaktadır. Meclis için düşük bir yenilenme oranı, yeni kadroların siyaset sahnesinde yer alamaması anlamına gelmektedir. Büyük oranlı yenilenmelerin de siyasal istikrar açısından sakıncalar doğurması mümkündür. Parlamentodaki yenilenme oranlarının, aynı zamanda rejimin işleyişi açısından anlam taşıyan bir gösterge oluşturduğu savunulabilir.¹⁷ Belirtmek gerekir ki, yenilenme oranının düşük olması arzu edilen bir durum değildir. Seçimden seçime partilere yönelen oy oranlarında değişimler meydana gelince, bir kısım milletvekilinin yeniden seçilmemesi veya yeni bir grup milletvekilinin de parlamento ya girmesi normaldir. Bunun gerçekleşmemesi, siyasi gelişmelerin ve toplumsal değişimlerin parlamento ya yansımadağı anlamına gelir. Dolayısıyla yenilenme oranının hiçbir zaman sıfır olamayacağını söylemek mümkündür. Çünkü, çok çeşitli nedenlerle, bazı milletvekilleri yeniden seçilemeyecektir. Bu durum statik bir yapı gösteren parlamentolar bakımından da geçerlidir. Yeniden

¹⁷ Tuncer, a.g.k.

milletvekili olmamanın çeşitli nedenleri olabilir. Örneğin, hastalık, emekli olmayı arzulamak, siyasette aradığını bulamamak, başka işler yapmayı istemek gibi.¹⁸ Aynı zamanda yüzde yüz bir yenilenme oranı da ülkemizin mevcut şartları açısından gerçekçi değildir. Dolayısıyla bazı milletvekilleri bir sonraki seçimde koltuklarını koruyacaktır.

Seçimlerde yeni milletvekillerinin çok olması, doğal olarak devlet ve toplumsal düzenimizde değişime yetmez. Değişim, seçim döneminde yeni projeler, temel reformlar halka söylenmiş ve tartışılmışsa başlayabilir, yeni milletvekillerinin çok olması reformların gerçekleşmesi sonucunu vermez.¹⁹

Yenilenme oranı parlamenterlerin davranışlarını etkileme imkanına sahiptir. Örneğin yüksek bir yenilenme oranı, yasama meclisinin çok fazla deneyimsiz parlamenterlerden oluşmasına neden olabilir.²⁰ Bu durum aynı zamanda parlamentonun kurumsallaşamaması sorununa da neden olabilecektir. “Her kurumun tabi olduğu yazılı kurallar dışında, yazılı olmayan gelenekleri, kuralları, normları vardır. Bir kuruma yeni giren bir kişi, bu davranış kalıplarını önceden beri kurumda bulunanlardan zaman içinde öğrenir. Toplumsallaşma adını verdiğimiz bu süreç, kurumda önceden beri bulunanların yeni gelenleri toplumsallaştırmaya yetecek sayıda olduklarını varsaymaktadır. Yüksek devir hızı, bir kurumda yeni (yani toplumsallaştırılması gereken) üye sayısının yüksek olması ve toplumsallaştırılma sürecinin aksaması anlamına gelmektedir”.²¹ Düşük bir yenilenme oranı ise daha deneyimli parlamenterlerin varlığını gerektirmesine karşın, bunların daha az enerjik olması söz konusudur. Öte yandan yasamadaki tutumu daha fazla neyin etkilediği belirgin değildir. Yani gerçek yenilenme oranı mı? Yoksa parlamenterlerin tekrar seçilme şanslarına ilişkin öznel değerlendirmeler mi? Açık olan bir şey ise, aday belirleme yöntemleri ve parlamenterlerin yenilenmelerinin birbiri ile daha yakın ilişki içinde olmasıdır.²² GALLAGHER'e göre parlamentolar,

¹⁸ İter Turan, “Parlamentoların Etkinliği ve Türkiye Büyük Millet Meclisi”, http://www.tesev.org.tr/dosyalar/dl_siyasi_parlamento.php. (Erişim tarihi: 12.01.2007).

¹⁹ Erdem, Tarhan, “Meclis'te Yenilenme”, <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=49344>. (Erişim tarihi: 11.05.2008).

²⁰ Hazan, Rahat, a.g.m., s. 371; Turan, a.g.k.

²¹ Turan, a.g.k.

²² Hazan, Rahat, a.g.m., s. 371.

partilerin parlamenterleri rotasyona tabi tutma politikaları sonucunda da zayıflayabilir. Örneğin parlamenterlere en fazla iki dönem görev yapma imkanı tanınmasının, parlamenterlerin deneyimli ve yeterli parlamenterler haline gelme şansını ortadan kaldırabilir. Ancak ülkeler arasında farklılıklar da olabilir. İki dönem sonra yeniden seçilme şansları düşük olan parlamenterler, diğer parti üyelerine göre yasama faaliyetlerine daha fazla vakit ayırabilirler.²³ Parlamenterlerin görev sürelerinin sınırlanmasının, parlamenterlerin yenilenme oranını artırdığını söylemek mümkündür. Parlamenterlerin görev sürelerinin sınırlanmasında, uygulamaya konulan dönemin kısıllığı ve ilgili yasama organının yasama konusunda uzman parlamenterlere ihtiyaç duyması ölçüsünde yenilenme oranı artmaktadır. Dönem sınırlamasının yasama organlarında üyelerin yenilenmesini daha fazla sağlayacak olması, yasama üyeliğini sıradan insanlara devredeceği ve siyaseti amatörleştireceği anlamına gelmektedir.²⁴

1950'den sonra her seçimde meclisin en az yüzde 50'si yenilenmiştir. Çok partili demokratik seçimlerde yenilenme oranı yüzde 50'nin altına düşmemiştir.²⁵ 1950'den günümüze kadar Meclis'te yenilenmenin ortalaması yaklaşık yüzde 65'dir. Dolayısıyla Meclis'te ortalama olarak üçte iki oranında bir yenilenme söz konusudur. En düşük yenilenme oranı 1954 seçimlerinin ardından yüzde 50 ile yaşanırken, en yüksek yenilenme 2002 seçimlerinde olmuştur. 2002 seçimlerinde Meclis'in yüzde 90'ı değişmiştir. Seçimlere göre Meclis'teki milletvekillerinin yenilenme oranları şu şekildedir:²⁶ 1950-yüzde 76, 1954-yüzde 50, 1957-yüzde 60, 1961-yüzde 74, 1965-yüzde 61, 1969-yüzde 60, 1973-yüzde 63, 1977-yüzde 87, 1983-yüzde 85, 1987-yüzde 50, 1991-yüzde 60, 1995-yüzde 55, 1999-yüzde 56, 2002-yüzde 90, 2007-yüzde 68.

Görüldüğü gibi, ortalama olarak parlamentonun yaklaşık üçte ikisi her dönemde yenilenmektedir. Bundan sonraki seçimlerde de parlamentoda önemli ölçüde yenilenmelere tanık olacağımızı söylemek yanlış olmaz. Bu

²³ Gallagher, a.g.m., s. 272.

²⁴ Şaban Sitembölükbaşı, "Yasama Üyelerinin Görev Sürelerinin Sınırlanması ve Yaratabileceği Sonuçlar: ABD Örneği", Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, C. 7, Sayı: 1, 2006, s. 53- 54.

²⁵ Erdem, a.g.k.

²⁶ Erol Tuncer, Osmanlıdan Günümüze Seçimler, Ankara 2003, s. 333- 335.

ölçüde bir siyasal değişimin genel olarak olumlu olduğunu söylemek mümkündür. Bu ölçüde bir siyasal değişimin, toplumdaki değişimlerin parlamentoya doğru yansması olarak görülebilir. Gerçekten de parlamentonun statik bir yapı yerine dinamik bir seyir takip etmesi, toplumsal değişim sürecinin doğru okunması ve performans sorunu olan kişilerin değiştirilmesi suretiyle kan değişimine gidilmesi nedeniyle olumlu görülebilir.²⁷ Ancak günümüzde değişimin sayısal boyutundan çok siyasal boyutu öne çıkmıştır. Parlamentodaki değişimin hangi mekanizmalarla belirleneceği hususu, yoğun tartışmalara ve haklı eleştirilere konu olmaktadır.²⁸

Parlamentonun yenilenme oranının düşük olması halinde parlamento üyelerinin uzun dönemde çalışma şevk ve heyecanlarını kaybederek performanslarının düşmesi ve partiler arasındaki amansız partizan çekişmelerin yoğunlaşması söz konusu olabilir. Düşük bir yenilenme oranı parlamenterlerin toplumun sorunlarını anlama, onların bu sorunlara karşı duyarlı olma ve tepki verme yeteneklerini zayıflatmaktadır. Belirtmek gerekir ki yasama üyeleri, görevlerinin ilk yıllarında çok daha heyecanlı ve gayretli olurlar. Sonraki yıllarda ise heyecanlarını kaybettikleri için rehavete düşmektedirler. Heyecanını kaybeden kimselerin ise görevde bulunması sakıncalı olabilir. Yenilenme ne kadar yüksek olursa sistem o kadar sağlıklı olur ve halkın istek ve taleplerine duyarlılık ta önemli ölçüde güçlenir.²⁹

4. Sonuç

Parlamentonun etkin olabilmesi için parlamentonun kurumsallaşması gerekmektedir. Çünkü parlamentonun kurumsallaşması demek, daha bağımsız, daha evrensel, daha istikrarlı ve karar alma sürecini daha akılcı ve pratik kurallara dayandırmış olması demektir. Parlamentonun giderek daha bağımsız olması, toplumda sayıları gelişme sonucu, gittikçe artan sosyal grupların ve

²⁷ Erdoğan Günel, "1980 Sonrası Partiler Açısından Meclise Girmek Çok Zor", http://www.liderler.net/yazar_yazi.php?yaziid=318 (Erişim tarihi: 15.06.2008).

²⁸ Tuncer, a.g.k.

²⁹ Sitembölükbaşı, a.g.m., s. 49.

farklı çıkarların da temsilciliğini yapabilesidir. Böylelikle parlamento dar kadrolu elitlerin tekelinden çıkmış olacaktır.³⁰

Parlamentonun yenilenme oranının düşük olması halinde parlamento üyelerinin uzun dönemde çalışma şevk ve heyecanlarını kaybederek performanslarının düşmesi ve partiler arasındaki amansız partizan çekişmelerin yoğunlaşması söz konusu olabilir. Düşük bir yenilenme oranı parlamenterlerin toplumun sorunlarını anlama, onların bu sorunlara karşı duyarlı olma ve tepki verme yeteneklerini zayıflatmaktadır. Belirtmek gerekir ki yasama üyeleri, görevlerinin ilk yıllarında çok daha heyecanlı ve gayretli olurlar. Sonraki yıllarda ise heyecanlarını kaybettikleri için rehavete düşmektedirler. Heyecanını kaybeden kimselerin ise görevde bulunması sakıncalı olabilir. Yenilenme ne kadar yüksek olursa sistem o kadar sağlıklı olur ve halkın istek ve taleplerine duyarlılık da önemli ölçüde güçlenir.³¹

Yenilenmenin halkı temsil edecek kapasiteye sahip ve ülke meseleleri konusunda bilgi sahibi olan kişilerin parlamentoya girmesini sağlaması gerekir. Yenilenme parlamentoda kısır çekişmelerin yaşanmamasını ve parlamentonun etkin çalışabilmesini sağlayamıyor ise oranın yüksekliğinin bir önemi yoktur.

Dönem sınırlamasının etkileri konusunda yapılan araştırmaların ortaya koyduğu en açık bulgu, yasama üyelerinin yenilenme oranını artırmasıdır. Uygulamaya konulan dönemin kısırlığı ve ilgili yasama organının yasama konusunda uzman üyelere ihtiyaç duyması ölçüsünde yenilenme oranı artmaktadır.

Kaynaklar

ARASLI, Oya, Adaylık Kavramı ve Türkiye’de Milletvekilliği Adaylığı, Ankara, A.Ü. Hukuk Fakültesi Yayınları, 1972, s. 66.

BALLINGTON, Julie, “Strengthening Internal Political Party Democracy: Candidate Recruitment from a Gender Perspective”,
<http://www.idea.int/gender/upload/JB%20-%20WMD%20PP.pdf>

³⁰ Ahmet Naki Yücekök, *Parlamentonun Evrimi*, Ankara, 1983, s. 48-49.

³¹ Sitembölkbaşı, a.g.m., s. 49.

- FOK, Richard L.; OXLEY, Zoe M., "Gender Stereotyping in State Executive Elections: Candidate Selection and Success", *The Journal of Politics*, Vol. 65, No. 3, August 2003, s. 840- 841.
- GALLAGHER, Michael, "Introduction", *Candidate Selection in Comparative Perspective: The Secret Garden of Politics*, Ed. Michael Gallagher, Michael Marsh, London, Sage Publications, 1988, s. 248.
- GÜNAL, Erdoğan, "1980 Sonrası Partiler Açısından Meclise Girmek Çok Zor", http://www.liderler.net/yazar_yazi.php?yaziid=318 (Erişim tarihi: 15.06.2008).
- HAZAN, Reuven Y.; RAHAT, Gideon "The Influence of Candidate Selection Methods on Legislatures and Legislators: Theoretical Propositions, Methodological Suggestions and Empirical Evidence", *Journal of Legislative Studies*, Vol. 12, No. 3- 4, September-December 2006, s. 368. <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=49344>. (E.T.: 11.05.2008).
- KALAYCIOĞLU, Ersin, *Çağdaş Siyasal Bilim Teori Olgu ve Süreçler*, İstanbul, Beta Yayınları, 1984, s. 264.
- KERNELL, "Georgia, Candidate Selection and Political Participation", http://sitemaker.umich.edu/comparative.speaker.series/files/georgia_kernell.pdf (Erişim Tarihi: 11.11.2006), s. 1- 2.
- MATLAND, Richard, "Explaining Women's Representation: The Role of Legislative Recruitment & Electoral Systems", http://www.un.org/womenwatch/daw/egm/eql-men/docs/EP.4_Matland.pdf. (Erişim tarihi: 04.06.2006), s. 3.
- ÖDEN, Merih, *Seçmenlerin "Kişi Tercih" Açısından Seçim Sistemleri*, Ankara, Yetkin Yayınları, 2003, s. 17;
- PENNINGS, Paul, "The Consequences of Candidate Selection for Policy-Making in Western Europe", <http://www.essex.ac.uk/ecpr/events/jointsessions/paperarchive/mannheim/w2/pennings.pdf>
- SARIBAY, Ali Yaşar 99 Soruda Siyasi Partiler, İstanbul, Radikal.
- SİTEMBÖLÜKBAŞI, Şaban, "Yasama Üyelerinin Görev Sürelerinin Sınırlanması ve Yaratabileceği Sonuçlar: ABD Örneği", *Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, C. 7, Sayı: 1, 2006, s. 53- 54.
- TARHAN, Erdem, "Meclis'te Yenilenme",
- TUNCER, Erol "Parlamentodaki Değişimin Boyutları", <http://www.radikal.com.tr/1999/03/06/yazarlar/erotun.html>

- TUNCER, Erol, Osmanlıdan Günümüze Seçimler, Ankara 2003, s. 333- 335.
- TURAN, İlter, “Parlamentoların Etkinliği ve Türkiye Büyük Millet Meclisi”,
http://www.tesev.org.tr/dosyalar/dl_siyasi_parlamento.php.(Erişim tarihi:
12.01.2007).
- TURHAN, Mehmet, Siyaset ve Anayasa, Ankara Gündoğan Yayınları, 1995, s. 84.
- UZTUĞ, Ferruh, Siyasal Marka Seçim Kampanyaları ve Aday İmajı, Ankara, Media
Cat Yayınları, 1999, s. 145.
- VALEN, Henry, “Norway: Decentralization And Group Representation”, Candidate
Selection in Comparative Perspective: The Secret Garden of Politics, Ed.
Michael Gallagher, Michael Marsh, London, Sage Publications, 1988, s.
218.
- YARAMAN, Ayşegül, Türkiye’de Kadınların Siyasal Temsili, İstanbul, Bağlam Ya-
yınları, 1999.
- YÜCEKÖK, Ahmet Naki, Parlamentonun Evrimi, Ankara, 1983.